

24.

Wartość dóbr kultury ogólnoświatowej¹

I. PROSPEKT WARTOŚCI

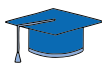
1.1. CEL OGÓLNY

Rozwój społeczny

1.2. CEL SZCZEGÓŁOWY

Umiejętność kontaktowania się z ludźmi, kultura bycia

1.3. CEL WYCHOWAWCZY

Budowanie relacji na gruncie wartości kulturalnych i ogólnoludzkich, które służą rozwojowi człowieka

¹ „Do istoty człowieka należy to, że do prawdziwego i pełnego człowieczeństwa dochodzi on jedynie przez kulturę, to jest troska o dobra i wartości natury. Gdziekolwiek więc chodzi o życie ludzkie, natura i kultura łączą się ze sobą jak najściślej”. KDK 53.

1.4. PROPONOWANE TEMATY

- Jakie wartości uniwersalne stoją u podstaw kultury ogólnoswiatowej?²
- Jedność i różnorodność kultury ogólnoswiatowej.
- Co rozumiemy przez pojęcie „kultura”?³
- Podstawowym celem kultury jest rozwój duchowy i materialny człowieka.

1.5. ZADANIA DLA UCZNIĄ, SAMOWYCHOWANIE

Normy

- Podmiotem i przedmiotem każdej kultury jest człowiek. Dlatego nie może ona godzić w dobro osoby.
- W kulturze spotykają się różne tradycje, światopoglądy, filozofie i obyczaje.
- Prawdziwy postęp kultury i cywilizacji, mierzy się wzrostem poziomu materialnego i duchowego najuboższych społeczności.

Zasady

- Staram się samodzielnie docierać do prawdy obecnej w różnych wymiarach kultury.
- Nie ulegam bezkrytycznie presji społecznej, uznając za dobre i wartościowe to, co cieszy się przemijającym poparciem większości.
- We współczesnej kulturze szukam autorytetów moralnych i duchowych, a także inicjatyw, świadectw i osiągnięć w dziedzinie promocji człowieka i jego rozwoju.

² „Prawo naturalne jest niezmiennie i trwale pośród zmian historycznych; istnieje wśród zmieniających się poglądów i obyczajów oraz wspiera ich postęp. Zasady, które są jego wyrazem, pozostają ważne w swojej istocie. Chociaż podważa się jego podstawy, to nie można go zniszczyć ani wyrwać z serca człowieka”. KKK 158.

³ „Słowem «kultura» w znaczeniu ogólnym określa się wszystko, za pomocą czego człowiek doskonali i rozwija różnorodne dary ducha i ciała, usiłuje dzięki poznaniu i pracy podporządkować swojej władzy świat, zaś przez postęp obyczajów i różnych instytucji czyni bardziej ludzkim życie społeczne zarówno w rodzinie, jak i w całej społeczności obywatelskiej, a na przestrzeni dziejów wyraża, przekazuje i zachowuje w swoich dziełach wielkie doświadczenia duchowe pragnienia po to, by służyły rozwojowi wielu, a nawet całego rodzaju ludzkiego”. KDK 53.

1.6. ZADANIA DLA RODZICÓW

Normy

- Rodzice, odpowiedzialni za przekazanie wartości swoim dzieciom i uformowanie w nich zasad i cnót, mają szczególny wpływ na kształt kultury.
- Koncentracja rodziców na zapewnieniu optymalnego i wszechstronnego rozwoju własnego dziecka, przy obojętności na losy i potrzeby innych ludzi, odbiera młodemu człowiekowi możliwość rozwoju kultury duchowej.
- Różnorodność obyczajów, przekazywanych przez kulturę masową, zmusza odbiorcę do konfrontacji, trzeźwej oceny i dokonywania wyborów.

Zasady

- Staram się rozbudzić w młodym człowieku wrażliwość na piękno, dobro, sprawiedliwość, solidarność i prawdę poprzez analizowanie dzieł sztuki, muzyki, literatury i filmu.
- Uczę dziecko refleksyjnego patrzenia na dorobek i wartości kultury światowej.
- Pomagam mu docierać do założeń towarzyszących przekazom kulturowym różnych epok; uczę porównywać i rozróżniać poszczególne style w literaturze, architekturze i sztuce, odczytywać kanony piękna, formy wyrazu, zamysł twórcy.
- Rozmawiam z dzieckiem o wartościach i antywartościach, które przenikają się w przekazie współczesnej kultury⁴.

⁴ „Nigdy jeszcze rodzaj ludzki nie obfitował w tak wielkie bogactwa, możliwości i potencjał ekonomiczny, a jednak ogromną część mieszkańców świata wciąż dręczy głód i ubóstwo, bardzo liczni zaś cierpią na skutek analfabetyzmu. Nigdy ludzie nie mieli tak silnego, jak dzisiaj, poczucia wolności, a tymczasem wciąż powstają nowe rodzaje zniewolenia społecznego i duchowego. Podczas gdy świat tak żywo odczuwa swoją jedność oraz wzajemną zależność jednostek w koniecznej solidarności, jest jednak rozrywany w różne strony przez zaciekle walczące ze sobą siły. Nadal bowiem utrzymują się ostre rozbieżności polityczne, społeczne, gospodarcze, rasowe i ideologiczne, a nawet wciąż istnieje groźba wojny, która może wszystko doszczętnie zniszczyć. Wprawdzie coraz powszechniejsza staje się wymiana poglądów, lecz te same słowa, w których wyrażane są ważne koncepcje przybierają dość różne znaczenia w rozmaitych ideologiach. Wreszcie usilnie poszukuje się doskonalszego porządku doczesnego, lecz w tym samym tempie nie następuje wzrost duchowy. Wielu z naszych współczesnych, dotkniętych przez tak złożone okoliczności nie ma możliwości

1.7. ZADANIA DLA SZKOŁY, WYCHOWAWCY

Normy

- Szkoła jest instytucją publiczną, w której dokonuje się zasadnicza formacja kulturalna młodego człowieka.
- Promocja kultury duchowej i materialnej w szkole ma się realizować z wartościami społecznymi.
- Obok przekazu wiedzy ogólnej, wychowawcy i pedagodzy są odpowiedzialni za przekazanie młodemu człowiekowi prawidłowej definicji człowieka jako osoby, sensu jego życia i ostatecznego przeznaczenia.

Zasady

- Wykorzystując świadectwa dorobku kultury światowej, by uświadomić uczniom zależność kultury materialnej od kultury duchowej.
- Odwołując się do genezy i historii tworzenia się kultur i cywilizacji, ukazując uczniom wartość i sens ludzkiej pracy, oraz konieczność budowania kultury humanistycznej.
- Na przykładzie pozytywnych wzorców kultury rodzimej, uczyć młodych ludzi krytycznej analizy i oceny wzorców prezentowanych przez kulturę masową.

1.8. SPOSÓB REALIZACJI

Wybrane tematy lekcji z danego przedmiotu można pogłębić o treści przekazu obecne w malarstwie, rzeźbie czy filmie. Obcowanie z pięknem dzieł kultury, może być punktem wyjścia do dyskusji na temat istoty kultury: Czemu i komu ona służy? Jaki jest jej cel? Co człowiek wyraża przez dzieła kultury? Jakie stawia sobie pytania? Czy obecny kształt kultury nie tłumi wartości duchowych, wysuwając na pierwszy plan wartości materialne?

1.9. OSIĄGNIĘCIA, EFEKTY

Uczeń rozumie, że kultura rozwija człowieka. Rozwój kultury mierzy się nie tylko dobrami materialnymi. Winna ona stwarzać człowiekowi warunki

rzeczywistego poznania trwałych wartości, a równocześnie właściwego dostosowania ich do wartości nowo odkrytych; stąd miotani pomiędzy nadzieją a lękiem, dręczą się w niepewności, zadając sobie pytanie o bieg spraw współczesnych. Ten bieg spraw prowokuje, a nawet zmusza ludzi do udzielenia odpowiedzi”. KDK 4.

i możliwości do rozwoju jego człowieczeństwa, zwłaszcza w odniesieniu do innych ludzi. Młody człowiek potrafi rozróżnić genezę i strukturę nurtów światopoglądowych, religijnych i obyczajowych, współistniejących w kulturze ogólnoświatowej. Jest świadomy wyboru, jakiego musi dokonywać między ideami lansowanymi przez kulturę masową.

1.10. ZAGROŻENIA

Bezkrytyczne i bierne asymilowanie treści propagowanych przez kulturę masową czyni młodego człowieka podatnym na wpływy manipulacji. Brak świadomości, czym jest kultura i jaki jest jej cel, prowadzi do mylnego utożsamiania kultury z tendencjami sprzecznymi z prawdą, dobrem i pięknem. Pragnienie zrównania za wszelką cenę stylu własnego życia z tendencjami aktualnej mody, może stłumić indywidualne i niepowtarzalne cechy osoby, pragnienie poszukiwania swojej drogi życiowej, odkrycia własnego powołania.

II. PEDAGOG

2.1. TREŚĆ MATERIAŁU

Wartość dóbr kultury ogólnoswiatowej pozwala nam się rozwijać, ułatwia kontakt z ludźmi. Dzięki niej możemy zrozumieć jak różnorodny jest świat, w którym żyjemy. Istnieją różne światopoglądy, religie, obyczaje czy tradycje.

2.2. LITERATURA WYBRANA Z KOMENTARZEM

Czesław Jacek Centkiewicz – urodzony 18 października 1904 roku w Warszawie, zmarł 10 lipca 1996 roku, polski pisarz, reportażysta, podróżnik. Autor licznych utworów młodzieżowych i reportaży poświęconych terenom podbiegunowym. Do najpopularniejszych należą następujące tytuły: *Zaczarowana zagroda*, *Anaruk, chłopiec z Grenlandii* i *Odarpi, syn Egigwy*.

Nowela pt. *Anaruk, chłopiec z Grenlandii* autorstwa Czesława Centkiewicza opowiada o trudnym życiu Eskimosów na Grenlandii. Autor przedstawia nam losy Anaruka, dwunastoletniego chłopca, i jego rodziny. Poznajemy zwyczaje i trudy codziennego życia w tym jakże niedostępnym miejscu.

Anaruk miał dwanaście lat – był jednak tak silny, zręczny i odważny, że ojciec jego, Tugto, często zabierał syna ze sobą na polowanie.

Anaruk był z tego niezmiernie dumny.

Zaprzyjaźniłem się z nim bardzo prędko. Pozwoliłem mu obejrzeć moją broń i podarowałem nóż stalowy, który wzbudził w nim zachwyty. Następnego dnia Anaruk przyprowadził ze sobą swego brata, pięcioletniego Nukuna, żeby i on obejrzał te cuda. Musiałem wszystko pokazywać jeszcze raz i objaśniać, co do czego służy.

Ze zdumieniem dotykali mięciutkiego, wełnianego swetra.

– Jak wygląda zwierzę, które ma takie futro? – zapytał Anaruk.

Z trudem wytłumaczyłem mu, jak się robi materiał. Nie przypuszczał, że można nosić ubranie z czegoś innego niż skóra. Kazał obracać się Nukunowi na wszystkie strony i pokazywał mi, jak uszyte są jego spodnie z futra białego niedźwiedzia, bluza ze skóry foki i buty z miękkiej skóry młodego rena.

Tak ubiera się Eskimos w lecie. Ale lato trwa tutaj tylko trzy miesiące i jest zaledwie tak ciepłe, jak nasza wczesna wiosna. Jesieni nie ma właściwie wcale – od razu zjawiają się zimne wiatry, śnieżyce i wielkie mrozy, dochodzące do pięćdziesięciu stopni. I tak bez przerwy przez długie miesiące.

Wtedy mieszkańcy Grenlandii, a jest ich kilkadziesiąt tysięcy na wybrzeżach tej największej wyspy świata, chodzą otuleni w futra. Ledwie nosy widać. Nawet niemowlęta zawija się w skóry. Matki nie noszą dzieci na rękach, lecz w dużej Kieszeni, naszytej w ubraniu na plecach. W ten sposób mają swobodne obie ręce do pracy. A pracy nie brak kobiecie eskimoskiej.

C. Centkiewicz, *Anaruk, chłopiec z Grenlandii*, wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 2018, s. 5-6.

W przytoczonym fragmencie możemy odnaleźć wartość kultury ogólnoswiatowej. Już nieduży fragment pokazuje nam jak odmienną grupą kulturową są Eskimosi. Trudne warunki, w jakich przyszło im żyć, zmusiły ich do zupełnie innych przyzwyczajzeń i zachowań niż te, które znamy. To pokazuje jak różnorodny jest świat, w którym żyjemy.

III. NAUCZANIE RELIGIJNE

3.1. NAUCZANIE PAPIESKIE

Nie można zaprzeczyć, że człowiek istnieje zawsze w ramach określonej kultury, ale prawdą jest też, że nie wyraża się on cały w tej kulturze. Zresztą sam fakt rozwoju kultur dowodzi, że w człowieku jest coś, co wykracza poza kulturę. To „coś” to właśnie ludzka natura: to ona jest miarą kultury i to dzięki niej człowiek nie staje się więźniem żadnej ze swych kultur, ale umacnia swoją osobową godność, żyjąc zgodnie z głęboką prawdą swojego bytu.

VSpl 53.

Wydaje się, że dziś nikt nie żywi wątpliwości, iż kultura nowożytna, która przez całe wieki była duszą społeczeństwa zachodniego, a dzięki niemu – w szerokim zakresie – także duszą innych społeczeństw, przechodzi obecnie kryzys: już nie jawi się jako zasada ożywiająca i jednocząca społeczeństwo, które ze swej strony przedstawia się jako rozproszone i niezdolne do podjęcia swego zadania, którym jest przyczynianie się do wewnętrznego wzrostu człowieka w pełni jego prawdziwego istnienia. [...] Kiedy odbywam apostołskie pielgrzymki po świecie, ożywia mnie stałe pragnienie niesienia orędzia oraz współpracy, która jest bardzo skromna, lecz od której, na ile jest to w mej mocy, nie mogę się uchylić – ażeby w ludzkich sercach przeważało autentyczne zrozumienie człowieka.

Jan Paweł II, *Kultura służy wyniesieniu człowieka i rozwojowi współpracy między narodami. Przemówienie do intelektualistów*, Coimbra, 15.05.1982, 6, w: tegoż, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej. Fundacja Jana Pawła II – Redakcja Wydawnictw KUL, Rzym – Lublin 1988, s. 156-157.

Każdy naród żyje dziełami swojej kultury. [...] Istnieje podstawowa suwerenność społeczeństwa, która wyraża się w kulturze narodu. Jest to ta zarazem suwerenność, przez którą najbardziej suwerenny jest człowiek.

Jan Paweł II, *Pamięć i tożsamość*, wyd. Znak, Kraków 2005, s. 89-90.

3.2. PISMO ŚWIĘTE

Cóż bowiem za korzyść odniesie człowiek, choćby cały świat zyskał, a na swej duszy szkodę poniósł? Albo, co da człowiek w zamian za swoją duszę?

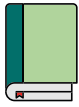
Mt 16,26;
por. Mk 8,36-38;
Łk 9,25-26.

KKK 1957;
por. 285; 1882.

3.3. KATECHIZM KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO

Stosowanie prawa naturalnego jest bardzo zróżnicowane; może ono wymagać refleksji dostosowanej do wielości warunków życiowych, zależnie od miejsca, czasu i okoliczności. Niemniej jednak pośród różnorodności kultur prawo naturalne pozostaje normą łączącą ludzi między sobą i nakładającą na nich, mimo nieuniknionych różnic, wspólne zasady.

IV. LITERATURA

- Białostocki J., *Sztuka cenniejsza niż złoto*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Centkiewicz C., *Anaruk, chłopiec z Grenlandii*, wyd. Nasza Księgarnia, Warszawa 2018.
- Honour H., Fleming J., *Historia sztuki świata*, tłum. K. Frankowska, wyd. Arkady, Warszawa 2006.
- Jan Paweł II, *Enc. Veritatis splendor*, w: tegoż, *Dzieła zebrane*, t. 1, *Encykliki*, Wydawnictwo M, Kraków 2006, s. 453-526.
- Jan Paweł II, *Kultura służy wyniesieniu człowieka i rozwojowi współpracy między narodami. Przemówienie do intelektualistów*, Coimbra, 15.05.1982, w: tegoż, *Wiara i kultura. Dokumenty, przemówienia, homilie*, Polski Instytut Kultury Chrześcijańskiej. Fundacja Jana Pawła II – Redakcja Wydawnictw KUL, Rzym – Lublin 1988, s. 145-159.
- Jaroszyński P., *Spór o piękno*, Oficyna Wydawnicza Impuls, Kraków 2002.
- Kongregacja Nauki Wiary, *Katechizm Kościoła Katolickiego*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002.
- Kowalczyk S., *Podstawy światopoglądu chrześcijańskiego*, wyd. TUM, Wrocław 1995.
- Krąpiec M.A., *Dzieła*, t. 15, *U podstaw rozumienia kultury*, wyd. KUL, Lublin 1991.
- Kuper A., *Kultura. Model antropologiczny*, tłum. I. Kołbon, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2005.
- Perły architektury. Od 4000 roku p.n.e. do czasów współczesnych*, red. A. Capodiferro, wyd. Arkady, Warszawa 2004.

Pismo Święte Starego i Nowego Testamentu. Biblia Tysiąclecia, wyd. Pallottinum, Poznań 2012.

Poszukiwanie sensów. Lekcja z czytania kultury, red. P. Kowalski, Z. Libera, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2006.

Rosenblum R., *Musée d'Orsay. Arcydzieła malarstwa*, tłum. E. Romkowska, wyd. Arkady, Warszawa 2001.

Sobór Watykański II, *Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym [Gaudium et spes]*, w: tegoż, *Konstytucje. Dekrety. Deklaracje*, wyd. Pallottinum, Poznań 2002, s. 526-606.

Zdybicka Z.J., *Człowiek i religia*, wyd. Polskie Towarzystwo Tomasza z Akwinu, Lublin 2006.

